

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

Art. I. De Natura & Vi Transactionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

nō, in dubio illos etiam post legem vel canonem, eos simpliciter irritantem, in animā foro obligare, statuendum sit extra casus, quibus naturalem etiam obligationem sublatam legis vel canonis verbis est expressum; ne à Naturali & Divino Jure recessus ultra, quàm expressum est, porrigatur, contra Regulam 6. *Cum expediat 29. de Elect. in 6. & l. Precipimus 32. C. de Appellat.*

88. Quare, licet naturalem etiam obligationem non producant pactiones Simoniacæ, contractus Uirarii & quicunque de re illicita iniri sunt, aut invitati ad delinquendum, & irriti ob defectum consensūs; quòd talium nullitas descendat ex Jure Naturali & Divino: sicut & professio Religiosa, ante probationis integrum vel decimum sextum ætatis annum expletum edita, & renuntiatio bonorum à Novitio ante ultimos duos pro-

bationis menses facta: nec non à prodigo sine curatore & sine tutore à pupillo celebrati contractus, quatenus his eorum conditio non melior, sed deterior redditur; quòd ejusmodi professione & renuntiatione nullam obligationem induci, Trident. *Sess. 25. cap. 15. & l. de Regular. & disertè, naturalem etiam ex hujusmodi contractibus prodigi & pupilli non nasci, ex iisque solummodo repeti posse, expressum sit l. l. c. 1. ff. de P. O. & l. Pupillus 59. ff. de O. & A. licet, inquam, ex talibus actibus ne naturalis quidem obligatio oriatur; generatim tamen, sive ex omnibus pactis & contractibus, lege vel canone etiam sine clausula, naturalem vel omnem obligationem excludente irritatis, ullam etiam naturalem obligationem non nasci, cum *citt. aliisque DD. merito negatur.**

TITVLVS XXXVI.

De Transactionibus.

Pacti generatim accepti species celeberrima, & litigantium controversias extra iudicium componendi modus cæteris usu frequentior & virtute potentior est, præsentis Rubricæ propòsita Transactio.

ARTICVLVS I.

De Natura & Vi Transactionis.

SUMMARIUM.

1. Definitio Transactionis.
2. Rem dubiam & non gratuitam pactionem exigentis.
3. Ejus differentia à Sententia & Juramento:
4. A Pacto & Contractu.
5. Non valet inita à confesso juri alieni:
6. Nisi hujus scientia Transactioni fuerit pervenisset.

7. Infr.

7. *Infirma est obrenta dolo metiue.*
8. *Ea lesus minor restituitur.*
9. *Non etiam maior infra :*
10. *Imo ultra dimidium lesus,*
11. *Sive Jus,*
12. *Sive ratio spectetur;*
13. *Ne lites perpetua sint.*

Transactionis nomen aliquando late, pro quocunque, quò negotium aliquod ad finem perducitur, aut saltem pro omni eo actu, quò ab obligatione receditur, aut negotium inter aliquos etiam extra litem componitur, l. 1. §. 3. ff. de Pactis & l. Transactio 229. ff. de V. S. Aliquando verò proprie & strictè: quò modò & in nostrà Rubricà sensu sumpta, eum duntaxat actum significat, quò res dubia & controversa partium consensu componitur, aliqua re datà vel promissà, retentà vel remissà, c. Super eo 7. l. 1. ff. de l. Transactio 38. C. hic: & receptà definitione dicitur esse, Pactio non gratuita de re dubia & controversa, sive lite incertà & nondum finitâ, ut colligitur ex l. 1. cit. & cum Panormit. in Rubric. tradunt Sylvester V. Transactio pr. & Molina Tract. 2. de l. & l. disp. 556. n. 1. Ex qua definitione

Patet primò, ad Transactionem duo conjunctim requiri, scilicet pactiõnem eamque non gratuitam; quia nullò datò, retentò, promissò vel remissò Transactio non procedit, l. Transactio cit. & rem dubiam propter litem, sive præsentem & jam motam, sive futuram, hoc est, quam timor & suspicio est in judicio movendam, l. Cum proponas 2. C. hic & ibi Bruneman. n. 2. Unde compositiones gratuita potius quàm transactiones sunt pactiones, quibus quis lite, quam alteri movet, aut movere justè potest, cedit, omnemque actionem remittit

gratis: aut à debitore, cujus debitum liquidum sunt centum, exigit solum octoginta, reliquis viginti condonatis, c. Super eo cit. aut Papa debitori bonorum incertorum ex delicto, parte una ad bellum vg. contra Infideles applicari justà, reliquum condonandò remittit, Molina disp. cit. n. 5.

Patet secundò, Transactionis differentia, imprimis à Sententia judiciali; quantumvis enim etiam ista definiat litem, istius tamen per eam definitio fit citra conventionem; cum sententia feratur in invitos, l. Inter 33. ff. de V. O. Deinde à Jurejurando; quia, licet controversiæ etiam hoc finem imponat juxta Apostolicum illud, *Omnis controversiæ finis est juramentum*, ad Hebræos cap. 6. v. 16. specièmq; & vim obtineat Transactionis, l. Jusjurandum 2. ff. de Jurejurando: & aliquando pendeat à conventionem: non tamen ipsum conventio est, neque, ut etiam sententia, necessariò sit aliqùò datò, retentò &c. Gonzalez in c. 1. n. 12. Demum à Pacto & Contractu, sicut Species à Genere; sicut enim, licet omnis Contractus pactum, non tamen omne pactum est contractus, sic omnis Transactio Pactum & Contractus est saltem innominatus. *Do, ut facias* vel *Facio, ut facias* vg. do tibi partem rei inter nos controversiæ, vel aliud quidpiam, ut à lite recedas, vel mihi cedas jus, quod in ea re præstendis: cui si vg. Stipulatio accedat, contractus nominatus evadit, Molina l. cit. n. 9. non tamen vicissim omne, sed non gratuitum duntaxat pactum: neque omnis, sed de re solum dubia & controversa initus contractus, Transactio est, Welsenbec. in ff. hic n. 2.

Neque cum his pugnat; quòd Transactio priorem obligationem sive Actionem tollat: & propterea distractus potius quàm contractus sit; & in ea locus non sit

non sit pœnitentiæ, *l. Quamvis 39. C. hic*; quam tamen, re adhuc integrâ, admittunt contractus innominati, *l. Pœnitentiâ 5. pr. ff. de Condiçt. causâ datâ &c.* quia neutrum vim habet. Primum; quia, licet Transactionis finis sit distractio: formâ tamē, quæ sicut esse, *l. Julia-nus 9. §. 3. ff. Ad exhibend.* sic etiam appellationem tribuit, *arg. l. Juris gen-erium 7. §. 12. ff. de Pactis*, Contractus habet: sicut formam pacti habet pactum posterius, quod prius tollitur; ac proinde, sicut illud pactum novum, *l. Pa-ctum 12. C. hic*; sic Transactionis novus est Contractus, Wesenbec. *l. cit. n. 2.* Alterum; quia, quod in Transactione pœnitere non liceat, minuendarum litium favore est introductum, *l. Causas 16. C. hic* Gothofredus in *l. Quamvis cit. & Haunold. Tom. 4. de l. & l. Tract. 10. n. 987.*

5. Patet tertio, Transactionis negotium inchoari, aut jam cœptum prom-
veri & ad finem perducere non posse ab eo, cui constat nullum sibi jus compe-
tere in re, de qua transigitur: & Trans-
actionem invalidam esse, non solum in
interno conscientiæ, sed etiam externo
Foro, *l. In summa 65. ff. de Condiçt. in-
deb.* aut saltem eam rescindi posse, *l. Sub
prætextu 19. C. hic.* Eodem modo
firma non est transactio, quæ obventa
est instrumentorum dolosâ subtractione
aut falsorum exhibitione: aut etiam er-
rore, in quem transigens dolô & persua-
sione adversarii est inductus, *l. cit.* cum;
quod talibus casibus desideretur bona fi-
des, ad transactionem necessaria, *l. cit.*
l. 1. §. fin. ff. ad SC. Tertyll. tum ve-
rò, propter defectum consensûs in transi-
gente: cujus in eam consentientis inten-
tio cenletur esse tacite conditionata, *Si
instrumenta exhibitâ &c. jura verè dubium*

reddant, Gaill. *Lib. 2. observat. no. 12.* & Haunold. *Tract. cit. n. 1025.*

Aliud est, si transigentium alteri
in re nullum jus competitivum, ex instru-
mentis de novo repertis constaret, pri-
mum post Transactionem bona fide per-
actam; hoc enim casu ista rescindi jure
non permittitur, *l. Sub prætextu cit.* no-
que quod acceptum vel retentum est, res-
tituendi obligatio datur in Foro Con-
scientiæ; cum, quod transactio commo-
versis finem imponat; ut, postquam
bona fide & legitime celebrata est, in-
vitâ alterâ parte transigentium rescindi
& rescindi non possit, *l. Cum 11. C. hic*,
*omnesque probationes & instru-
menta aliæque jura partium in contem-
ptum allata cassentur & pro irritis ha-
beantur, c. 1. ubi Glossa 7. V. Nazaro &
DD. tum verò;* quod, sicut in hâc,
sic etiam in transactione utraque pars jus
suum incerto eventui sponte committit
& pro re sibi data, promissa &c. quali
commutat, *Molina disp. cit. n. 14.*

Sicut falsorum instrumentorum ex-
hibitione aliôve dolô obventa, sic etiam
gravi & injusto metu extorta transactio
rescindi potest, *l. Interposita 13. C. hic.*
Gravi, inquam; quia ad rescindendum,
quæ definita sunt, non sufficit quilibet
metus; vani enim timoris nulla excusa-
tio est, *l. Vanus 184. ff. de R. L. sed re-
quiritur gravis: imò vitæ & salutis, ut
colligitur ex l. Interposita cit. ibi, Quod
salutis periculum vel corporis cruciatum
contineat: et si ad rescindendum alius re-
ctus sufficiat minoris mali v. g. amissionis
omnium aut majoris partis bonorum,
verbò, quilibet metus in consuetum vi-
rum cadens, ut in *l. cit.* notant Barbo-
sa n. 3. & Bruneman. n. 1.*

Dubium est, an bonâ fide celebra-
ta transactio rescindi valeat ex causa la-
sionis.

fionis. Contingere autem læsio solet vel circa rem, de qua transigitur, ita ut v.g. prædium, quod per errorem decem millibus æstimatur, re ipsa sex aut quatuor duntaxat millium habeat valorem; & propterea de eo litigantium alter pro eo retinendo alteri quinque millia solvat: vel circa dubium eventum litis super eo motæ ita, ut spes victoriæ quinque millibus æstimetur, cum secundum probabilitatem instrumentis &c. demonstratam tribus aut duobus tantum valeat: & propterea transigens pro ea parti quinque millia solvat.

8. Certum nunc est primò, Transactionem initam à minore viginti quinque annis propter quamcunque gravem læsionem ex rei vel juris, sive dubii eventus litis, iustò majore vel minore æstimatione proveniente rescindi posse; quia ipsi competentis in integrum restitutionis beneficio etiam in Transactione locum esse, ex Rubrica & huic subiectis *l. C. Si adversus transactionem indubitatum est*, Wesenbec. *in ff. hic n. 8.*

9. Certum secundò est, Transactionem initam à majore propter ipsius læsionem, ex erronea ejusmodi æstimatione proveniente, si illa infra dimidium sit, non rescindi; cum propter ejusmodi læsionem ad ipsius etiam venditionis rescissionem aut defectum iusti pretii supplendum agi neutro Jure possit, arg. *l. Rem majoris 2. C. de Rescind. vend. c. Cum dilecti 3. & c. Cum causa 6. de Empt. & Vend.*

10. An ab eodem majore inita transactione ob læsionem ultra dimidium, ex erronea ejusmodi æstimatione proveniente, rescindi valeat, magnis DD. studiis & rationum etiam momentis olim hodièque agitata controversia est: in qua licet Affirmativa, quam cum Bartolo *in l. Rem majoris cit. n. 7.* Fachineus Contra-

vers. *lib. 2. cap. 26.* propugnat, valde æqua & humana sit; cum æquitas naturalis neminem cum alterius damno & jactura locupletandum, *l. Jure Natura 206. ff. & l. Locupletari 48. ff. de R. L.* & æqualitatem in contractibus aliisque rebus omnibus, cum potest, observandam dicter, *l. Placuit 8. in fine C. de Judiciis*: Juri tamen istiusque rationi conformior est Negativa: quam cum Glossa *in c. Cum causa cit. V. Rescinduntur*, Baldo *in l. Rem majoris cit. n. 3.* & aliis magni nominis Interpp. ac DD. defendunt Menochius *Consil. 401. n. 157. Gaill. Lib. 2. observat. 70. à n. 7.* & ex Universitatis nostræ Antecessoribus Haunold. *cit. Tract. 10. n. 247.* & Manzius *Tract. de Transact. q. 12. n. 8.* quorum sententia nititur Imprimis textu *l. Lucius 78. §. fin. ff. ad SC. Trebell.* ubi à fidei commissariis, quadruplò minus, quam in bonis erat, consecutis, in reliquum agi posse dicitur, *Si transactum non sit.* Unde à contrario ductò argumentò inferitur, *Si transactum sit*, agi ab ipsis non posse, quantumvis læsi valde enormiter sint: *l. In summa 65. §. 1. ff. de Condit. indebiti*, quæ disertè negatur repetitio ejus, quod Transactionis nomine est datù, licet res nulla media fuerit: & *l. Sub prætextu cit.* ex cujus dispositione etiam sub prætextu instrumenti post reperti transactione bonà fide finita rescindi non potest &c. Deinde ratione; quia Transactione comparata est ad terminandas lites, & controversiis finem ita imponit, ut instrumenta aliæque probationes &, quod ex iis transigenti competeat, jus omnino annulletur, *c. 1. cit.* & sub prætextu, sicut instrumentorum, sic etiam specierum sive rerum in Universitate, super qua transactum est, postea apparentium, etiam si de iis in specie ne cogitatum quidem sit, nequeat impugnari, *B b b b b* *l. Sub*

II.

I;

l. Sub prae-textu 19. cit. & 29. C. hic. Et demum paritate; quia Jura æquiparant Transactionem Sententiæ & Jurijurando, *l. Non minorem 20. C. hic, l. Jusjurandum 2. ff. de Jurejurando &c.* Sententia autem, quæ in rem judicatam transit, & Jusjurandum ratione læsionis ultra dimidium non retractantur, *l. Sub specie 4. C. de Re judic. & l. Non erit 5. §. 2. ff. de Jurejurando.* Ergo neque Transactio Atque hæc sententia Jure nostro Provinciali Summarischen Process. *Tit. 2. art. 3. in fine & Imperialis Camerae sententiis, secundum eam pluries latis, approbata est, teste Gaill. l. cit. n. 11.*

13. Neque ei obstat ratio allata pro Affirmativa; quia recessus ab æqualitate & locupletatio cum aliena jactura, quæ ex Transactionum firmitate aliquando oritur, raro & præter intentionem legislatoris aliquando accedit: & minus malum est, quàm suscitatio & perpetuatio litium, quas illarum impugnationi non facile obnoxia firmitas tollit.

Neque etiam, quæ ei opponi solent, *l. Si superstitie 5. C. de dolo & l. Imperator 3. ff. hic, cujus §. 1. Transactio cum hærede super fideicommissis inita, Codicillis postea repertis, impugnari permittitur.* Non, inquam, hæc obstant. Prior; quia, in ea dolum expressum intervénisse, supponitur, ut aliis DD. *cit.* ad eam notat Bruneman. *n. 11.* Posterior; quia, licet aliàs Transactio sub præ-textu novorum instrumentorum postea repertorum rescindi nequeat, *l. Sub prae-textu 19. cit.* aliud tamen obtinet in testamento &, qui istius pars est, Codicillo; cum de controversiis ex iis descendentibus transigi aliter, quàm inspectis cognitisque eorum verbis, non possit, *l. De his 6. ff. hic:* quod ita statutum est; ne hæres aut legatarius pro modico sibi

exhibito magna bona testamentò relicta leviter jactet & amittat: atque etiam; ne facile admittatur aliquid contrarium intentioni testatoris, ut in *l. cit. Brunemannus n. 1. & in Rubric. Lælius n. 20. observant.*

ARTICULUS II.

De Personis Transigentibus.

SUMMARIUM.

14. Transigere possunt, qui ipsi alienare.
15. Omnino liberè nequeunt possunt.
16. Prodigus & Minor,
17. Tutores & Curatores,
18. Administratores Civitatum,
19. Procuratores Principum,
20. Vassallus de re Feudali,
21. Pater de bonis Adventitii filii,
22. Religiosus, & de rebus Monasterii immobilibus Prælatum.

Transigere generaliter, qui potest sci, omnes possunt, si rerum suarum liberam administrationem, easque alienandi facultatem habeant, *arg. l. In re mandata 21. C. Mandati,* tam femina, quam maritus, etiam ægri corpore: dummodo mentes sani sint, & consentire possint, *l. Solum 27. C. hic.* Ex ejusmodi auctem administrationis & potestatis defectu transigere, præter infantes, amens & alios rationis usu carentes, nequeunt. Primò, Pupillus sine auctoritate Tutoris. Si tamen transegerit & conditionem suam meliorem fecerit, transactio rata habetur, *arg. l. Pupillus 5. §. 1. ff. de Auct. Tutor. sicut tali casu rata habetur*